

управління якістю праці і продукції. Це основні функції, які повинні виконуватися на всіх підприємствах, незалежно від обсягу виробництва (виконання робіт, надання послуг) і підприємницького профілю.

Зрозуміло, що для дотримання таких вимог необхідно розвивати в обласних центрах і великих населених пунктах не тільки виробничу та соціальну, а й управлінську інфраструктуру, що охоплювала б зміст перерахованих функцій управління. Власне, це дало б змогу Україні швидше перейти на шлях цивілізованого ринку, розвинути соціальну сферу і сферу матеріального виробництва, що надзвичайно важливо на сьогоднішній період для нашої країни.

The notion of management and manager in present Ukrainian economic science and practice is widely spread. That is why the investigation of this problem is of great importance.

The authors of this article deal with different points of view and on the thorough definition.

Management is a science about the leadership and at the same time the particular kind of the personnel's activity, who has a good command of this science as a system of principles and methods of management which are aimed at the achievement of the main goal of the country on the whole and a separate firm in particular.

The functions of management which the authors divide into 24 groups are underlined in this article. They must be in the focus of management and the regular functioning of business activity. The authors point out the way of using these functions in practice of business activity.

Кривий М. В., Бліннікова О. В.

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена аналізу кількісного та якісного складу наукового потенціалу вищої кваліфікації в області – докторів та кандидатів наук.

Успішне впровадження державної та регіональної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в значній мірі забезпечується наявністю розгалуженої мережі наукових організацій та потужного, дієздатного наукового потенціалу. Основу його складають спеціалісти вищої кваліфікації – доктори і кандидати наук.

На 1 жовтня 2003 р. в економіці області

працювало 1109 фахівців вищої кваліфікації, із них 156 – мали науковий ступінь доктора наук, 953 – кандидата наук. На 10 тис. мешканців області припадає 8 висококваліфікованих науковців.

(Для довідки: в цілому по Україні – 15, Закарпатська область – 5, Львівська – 20, Тернопільська – 11, Хмельницька – 6, Чернівецька – 12). [1, с.69].

За рівнем концентрації спеціалістів з високими ступенями переважає обласний центр, де їх зосереджено майже 93%.

Розподіл вчених між організаціями різного типу характеризується даними:

Розподіл докторів і кандидатів наук на 1.10.2003 р.

Типи наукових організацій	Доктори і кандидати наук, всього		В тому числі:			
			доктори наук		кандидати наук	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
A	1	2	3	4	5	6
Всього	1109	100	156	100	953	100
науково-дослідні інститути	45	4,0	3	1,9	42	4,4
конструкторські організації	3	0,3	-	-	3	0,3
вищі учбові заклади	909	82,0	151	96,8	758	79,5
науково-дослідні лабораторії та станції	16	1,4	-	-	16	1,7
науково-виробничі об'єднання	3	0,3	-	-	3	0,3
наукові установи	12	1,1	-	-	12	1,3
промислові підприємства	24	2,2	-	-	24	2,5
апарати управління	24	2,2	-	-	24	2,5
інші організації	73	6,5	2	1,3	71	7,5

Понад 80% вчених вищої кваліфікації складає вузівський потенціал. У середньому на один ВУЗ області припадає 30 докторів і кандидатів наук.

– 9 осіб (0,8%), професора і доцента – 615 осіб (55,5%).

За останні чотири роки з підприємств та

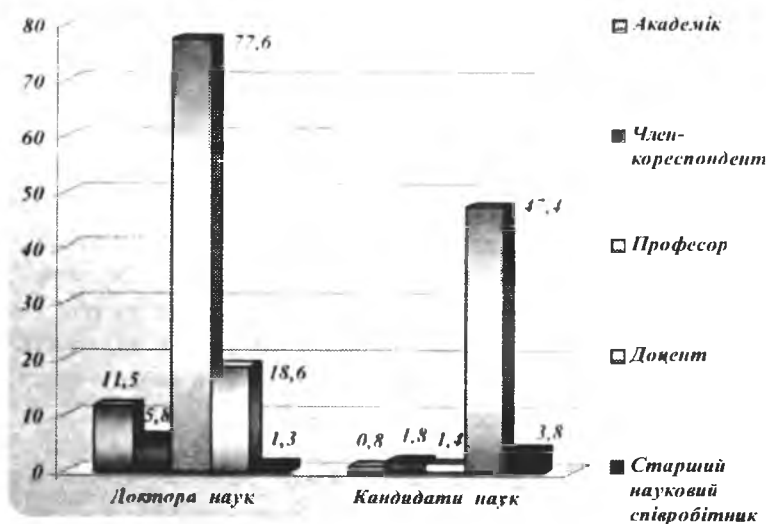
Розподіл докторів та кандидатів наук за вченим званням та статтю на 1.10.2003 року

	Всього, осіб	з них мають вчене звання, осіб				
		академіка	члена - кореспондента	професора	доцента	старшого наукового співробітника
<i>Доктори наук</i>	156	18	9	121	29	2
в тому числі						
чоловіки	129	18	7	102	21	2
жінки	27	-	2	19	8	-
<i>Кандидати наук</i>	953	8	17	13	452	36
в тому числі						
чоловіки	672	8	17	13	338	33
жінки	281	-	-	-	114	3

Серед науковців вищої кваліфікації мають вчене звання академіка і члена-кореспондента 52 особи, або 4,7% загальної кількості, в тому числі державних академій (НАН України, Академій педагогічних, медичних та правових наук України)

організацій області вибуло 274 вчених вищої кваліфікації, а на їх місце прибуло 447 осіб. Середньорічне вибуття становило 69 осіб, прибуття – 112, що засвідчує позитивну динаміку відтворення контингенту вчених області.

Розподіл докторів та кандидатів наук за вченими званнями на 01.10.2003р. (відсотків)

Чисельність докторів і кандидатів наук (осіб)

	2000	2001	2002	2003	2003 р. у порівнянні з 2000 р.	
					осіб	%
<i>Всього</i>	936	1009	1076	1109	173	118,5
доктори наук	134	147	159	156	22	116,4
кандидати наук	802	862	917	953	151	118,8

Вікова структура докторів і кандидатів наук

	Доктори наук				Кандидати наук			
	2000		2003		2000		2003	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Всього	134	100	156	100	802	100	953	100
до 30 років	-	-	-	-	30	3,7	69	7,2
31-40	3	2,2	4	2,6	162	20,2	178	18,7
41-50	26	19,4	30	19,2	235	29,3	263	27,6
51-55	27	20,1	28	17,9	144	18,0	145	15,2
56-60	33	24,6	26	16,7	98	12,2	96	10,1
61-70	35	26,1	51	32,7	118	14,7	171	17,9
старше 70 років	10	7,6	17	10,9	15	1,9	31	3,2

В області молодих вчених у віці до 30 років серед докторів наук немає, однак порівняно з 2000 р. чисельність кандидатів наук у цій віковій групі зросла на 39 осіб і на 1.10.2003 р. становила 69 спеціалістів, що складає 7,2% їх загальної кількості проти 3,7% у 2000 р. Близько половини вчених області знаходяться у найбільш продуктивному віці – до 50 років.

Разом з тим, спостерігається збільшення контингенту вчених вищої кваліфікації пенсійного віку. Станом на 1.10.2003р. майже кожен другий доктор і кожен п'ятий кандидат наук в області – пенсійного віку (за 2000 р., відповідно, кожен третій та кожен шостий).

Середній вік доктора наук за цей період підвищився з 57 до 58 років, кандидата наук – залишився без змін (49,3 роки).

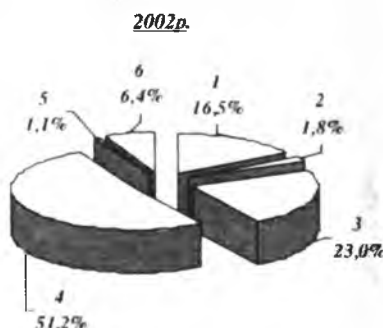
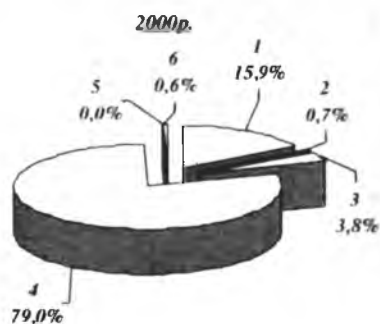
Вищенаведені дані показують, що 60,3% докторів наук і близько третини кандидатів

знаходяться у п'ятій фазі творчого розвитку (56 і більше років), коли результативність наукової діяльності наближається до свого мінімуму, що обумовлено фізіологічними можливостями людини.

Хоча у 2003 р. не спостерігалось еміграційних процесів серед вчених вищої кваліфікації, проте продовжується вибуття науковців за власним бажанням. У поточному році з наукових установ та вищих навчальних закладів області вибуло 24 доктора та кандидата наук, або кожний третій із числа вибувчих (у 2002 р. – 29 осіб). Серед вибувчих два доктора наук мали стаж науково-педагогічної роботи 11-20 років, 4 особи – більше 30 років; половина кандидатів наук були у віці до 50 років.

Формування кадрів вищої кваліфікації значною мірою залежить від економічних чинників і, в першу чергу, обсягів фінансування.

Розподіл джерел фінансування наукових та науково-технічних робіт у % до загального обсягу

- 1 – кошти Державного та місцевих бюджетів
- 2 – кошти позабюджетних фондів
- 3 – власні кошти
- 4 – кошти замовників України
- 5 – кошти іноземних замовників
- 6 – кошти інших джерел

Протягом останніх років в області спостерігаються позитивні зрушення з питань фінансування науки. Так, за рахунок усіх джерел фінансування на виконання наукових та науково технічних робіт у 2002 р. надійшло 15,7 млн. грн., що у розрахунку на одного виконавця НДДКР дорівнює 16 тис.грн. проти 11,8 тис.грн. у 2000 р. (Для довідки: по Україні на одного виконавця відповідно 14,8 тис.грн. і 10,9 тис.грн.).

Але цього ще недостатньо, якщо врахувати погіршення матеріально-технічної бази, старіння наукового обладнання, на поновлення яких необхідні значні кошти. На складне становище у науці вказує і той факт, що не всі доктори і кандидати наук, які працюють в наукових установах та вищих учбових закладах, повністю реалізують себе як науковці, так як відповідна частка їх працює по сумісництву, і на жаль не тільки наукової чи науково-педагогічної діяльності. Чисельність працівників, які виконували наукові дослідження і розробки за сумісництвом, зменшилась у 2002 р. на 29% у порівнянні з 2001 р. і склала 922 особи, але ця кількість перевищує аналогічний показник 2000 р. майже на п'яту частину. Серед сумісників 90 осіб мали ступінь доктора і 392 особи – кандидата наук.

В області проводяться пріоритетні наукові дослідження за різними галузями науки, зокрема, в галузі технічних наук здійснюються розробки технології підвищення продуктивності газоконденсатних свердловин шляхом фізико-хімічних обробок, вилучення порошкової міді з відходів гальванічного виробництва.

В галузі хімічних наук роботи спрямовані на розроблення екологічно чистих технологій одержання безхлорних калійномагнієвих добрив і полімеральних руд.

В галузі медичних наук проводяться розробки в рамках "Програми профілактики підхилень в стані здоров'я і соціальної попередінці дітей і підлітків Прикарпаття".

Щорічно удосконалюються технології в галузі сільськогосподарських наук по вирощуванню ріпаку та інших сільськогосподарських культур, обґрунтування системи оптимального використання та охорони сільськогосподарських угідь в гірській місцевості Карпат.

З метою ефективного використання потенціалу вищих учбових закладів шляхом системного узагальнення теоретичного і практичного матеріалу стосовно вирішення

соціально-економічних проблем, в області розпорядженнями облдержадміністрації від 24.03.2003 р. №197 та від 20.10.2003р. №964 розроблена та впроваджується програма "Про залучення професорсько-викладацького складу, студентів та науковців до практичного вирішення соціально-економічних проблем в районах і містах області шляхом розроблення та впровадження конкретних бізнес-планів та інвестиційних проектів".

З метою реалізації основних завдань програми передбачається:

– залучити у 2003-2004 навчальному році максимальну кількість студентів до участі у програмі;

– сформувані тематику курсових робіт, курсових та дипломних проектів відповідно до проблемних тем конкретних підприємств області.

Протягом 2003 року проведено дві науково-практичні конференції з питань реалізації даної програми. Здійснено фінансове забезпечення створення консультативних структур, які надають допомогу студентам у підготовці конкретних бізнес-планів.

В економіці області зберігається дієздатний науковий потенціал. Переважаюча кількість науковців зосереджена у сфері вищої освіти. Понад чверть загальної чисельності спеціалістів вищої кваліфікації – жінки.

Аналіз вікової структури науковців свідчить про наявність достатньо активного наукового потенціалу. Разом з тим, спостерігається збільшення контингенту вчених вищої кваліфікації пенсійного віку.

Однією з об'єктивних причин, що стримує вихід науковців на пенсію, а також змушує відповідну частку чисельності докторів та кандидатів наук працювати по сумісництву – є недостатні обсяги фінансування науки. Уникнути цих небажаних моментів, а також зміцнити науковий потенціал можливо тільки завдяки зваженій політиці на державному та обласному рівнях, яка б поєднувала правові, економічні, організаційні та інші методи і стимули.

1. Статистичний збірник "Наукова та інноваційна діяльність в Україні". – К.: Держкомстат, 2003 р., 340 с.

The article is devoted to the analysis of quantity and quality structure of scientific potential of the higher qualification in the region – doctors and assistant professors.